

PAPER DETAILS

TITLE: KÜLTÜREL ANAHTAR SÖZCÜKLERİN ANLAMSAL UZANIMLARI: "DÜĞÜN"
DÜĞÜM SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AUTHORS: Ayse Eda Gündoğdu

PAGES: 188-202

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3107750>

Ayşe Eda GÜNDOĞDU*

KÜLTÜREL ANAHTAR SÖZCÜKLERİN ANLAMSAL UZANIMLARI: “DÜĞÜN” DÜĞÜM SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Doğal diller, o kodla iletişim kuran toplumların kültürel niteliklerini ortaya koyabilen en temel dizge olarak kabul edilmektedir. Dil ve kültür, etkileşimli bir alanda gelişmekte ve kültür, dili içerip dönüştürürken dil de kültürün yapılanması ve somutlaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda dilde bazı sözcüklerin, kültür aktarımında belirgin ve öncül bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. *Kültürel anahtar sözcükler* olarak adlandırılan bu tür yapılar bir başka dile bütün içlemsel ve buna bağlı olarak uzanımsal nitelikleriyle çevrilememektedir. Bu setler üretim açısından farklı uzlaş, gelenek ve ritüeller doğrultusunda şekillenmekte; toplumların soyut ve somut düzlemlerdeki kavramlaştırmalarını daha yapılandırılmış bir biçimde ortaya koyabilmektedir. Bu çalışmada Türkçenin anlam evrenine özgü olan ve farklı bir dile kültürel uzanımlarıyla birlikte çevrilmeye izin vermeyen *düğün* sözcüğünün birliktelik kullanımları ve anlam tercihi görünümüleri araştırma konusu yapılmıştır. Bu kapsamda toplumsal bağlamda önemli bir geçiş töreni olan *düğün* kavramı doğal dilsel veriler ışığında incelenmiş ve Türk toplumunun belleğinde söz konusu etkinliğin nasıl yapılandırıldığı ortaya konmuştur. Araştırma betimsel modelde tasarlanmış ve elde edilen veriler içerik analizi kapsamında temalar ve kategoriler oluşturularak çözümlenmiştir. *Düğün* kavramının kültürel katmanlar temelli şekillenmesi, kavramlaştırma sürecinde kent/taşıra ayrımının belirginleşmesi ve senaryoların da buna göre oluşması, söz konusu *düğüm* sözcüğünün YER, TÜR, ZAMAN gibi 11 farklı alt ulam çevresinde kurgulanması elde edilen önemli sonuçlar arasındadır.

Anahtar kelimeler: kültürel anahtar sözcükler, derlem, birliktelik kullanımı, anlam tercihi, *düğün*.

SEMANTIC EXTENSIONS OF CULTURAL KEYWORDS: A STUDY ON THE NODE WORD “DÜĞÜN”

ABSTRACT

Natural languages are regarded as the most basic system which can reveal the cultural characteristics of societies that communicate with the same code. Language and culture develop in an interactive area, and culture includes and transforms language, and language also enables the structuring and concretization of culture. It is observed that some words in the language play a more prominent and leading role in the transfer of culture. Such structures, called *cultural keywords*, cannot be translated into another language with all their intensional and, accordingly, extensional qualities. These sets are shaped in line with different conventions, traditions, and rituals in terms of intercultural creation and can reveal the conceptualizations of societies on abstract and concrete levels in a more structured way in the cognitive context. In this study, the word *düğün*, which is unique to the semantic universe of Turkish and does not allow to be translated into a different language with its cultural extensions, will be examined in terms of co-occurrence and semantic preference, which are among the basic linguistic patterns. In this context, it is aimed to reveal how the concept of *düğün* is structured in the memory of Turkish society by schematically examining the node word, which is a cultural transition ceremony in terms of individual and social aspects, with reference to natural language. The research was designed in a descriptive model and the data obtained were analyzed by creating themes and categories within the scope of content analysis. It is among the important results obtained that the concept of *düğün* is shaped based on cultural layers, the city/country distinction becomes clear in the conceptualization process, and the scenarios are formed accordingly, and the node word in question is shaped around 11 different sub-categories such as PLACE, TYPE, TIME.

Keywords: cultural keywords, corpus, co-occurrence, semantic preference, *düğün*.

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı, Konya / Türkiye. E-posta: aedagundogdu@gmail.com.

Giriş

Dil ve kültür kavramlarının etkileşimsel bir zeminde birbirini beslediği ve toplumsal yaşantı içerisinde değişim ve dönüşümlerinin paralel bir çizgide ilerlediği bilinen bir gerçektir. Kültürün dili etkileme ve yapılandırma gibi bir özelliği varken dil de kültürün büyüdüğü ve geliştiği bir düzlem olarak düşünülebilir. Bu karşılıklı bağımlılık, doğal dilleri ulusların olduğu kadar, kültürlerin de bir ürünü haline getirmektedir. Dil-kültür ilişkiseliliğinin temellendirilmesine önemli katkılarda bulunan Humboldt'a göre her sözcüğün ortaya çıkış sebebi, karşılık geldiği bir ihtiyaç ve yansıttığı kültür aracılığıyla izlenebilir; ayrıca diller arasındaki dünya görüşü esaslı kültürel farklar ve buna bağlı olarak dil kullanımları Humboldt tarafından *içsel* olarak görülür (Duman, 2020). Buna paralel olarak Sapir-Whorf hipotezinde (Whorf, 1963) dilin sosyal gerçeklik rehberi olarak hizmet ettiğinin, çevreyle ilgili izlenimlerle deneyimlerin farklı şekillerde ifade edildiğinin ve kavramlaştırmanın bu şekilde oluştuğunun altı çizilmektedir. Bilişsel anlambilim çerçevesinde kültür dili açıklamada, betimlemede ve dilsel uzanımların ortaya konmasında önde gelen veri kaynakları olarak değerlendirilmektedir. Sharifian (2009, 2011) *kültürel biliş* (cultural cognition) adını verdiği alanda aynı topluluğun üyesi olan bireylerin bilişlerinde ortak olarak yer alan devingen ve yeniden düzenlenmeye açık bir yapılanma olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda çeşitli topluluklar ya da toplumların birbirinden farklı kültürel kavramlaştırmalara sahip olması doğal bir olgu olarak değerlendirilebilir. Dilin kullanıldığı toplumun tarihsel süreçteki yaşantıları-deneyimleri, yoğun kültürel katmanları da beraberinde taşımaktadır. Sosyal yaşam, doğal çevre, inanışlar, geleneklerin dile yansımaları atasözleri ve deyimler başta olmak üzere birçok dilsel üretimde gözlemlemek mümkündür. Bu durum en temelde *anlamlama* kavramı ile bağıntılandırılabilir. Büyükkantarcıoğlu (2006) anlamlamayı dış dünyaya ilişkin gerçeklikle dilsel birimlerin bilişsel bir düzlemde bir araya getirilmesiyle açıklamakta, anlamlamanın modellenmesini dış gerçekliğin en temel bileşenlerinden biri olan toplumsal gerçeklikle ve kültürel kurumlarla ilişkilendirmektedir. Kültürel kurumların dilsel bağlamda ele alınabilecek diğer bir önemli özelliği de söylem üretme gücüne sahip olmasıdır. Kövecses (2010) aynı kültür düzlemindeki bireylerin belirli birtakım amaçlar doğrultusunda birbirleriyle etkileşime girdikleri ve bunun doğal sonucu olarak belirli ortak söylemler ürettiğini ifade etmektedir. Araştırmacı bu bağlamda, üretilen söylemlerin bileşenleri olarak belirli konular/deneyimlerle ilgili anlam şemalarının bir araya geldiğini, kavramsal çerçevenin bir süre sonra normatif olarak kalıplaştığını ve toplumsal bir ideolojiye dönüştüğünü vurgulamaktadır. Söz konusu kültürel/ideolojik yapılanmaların izlenmesinde kültürel anahtar sözcükler önemli dilsel veriler olarak değerlendirilmektedir.

Kültürel anahtar sözcükler, dile özgü kültürel öğeleri kodlama açısından daha fazla eğilime ve güce sahip olan yapılar olarak değerlendirilmektedir. Wierzbicka (1997) kültürel anahtar sözcükleri bir dilde belirli olarak bir etikete sahip olan fakat diğer dillerde tam bir içlemsel nitelikte karşılanamayan, farklı gelenek ve kurumsal bağlamlar doğrultusunda şekillenen sözcükler olarak değerlendirir. Bu tür sözcükler maddi kültür, sosyal ritüeller ve kurumlar için geçerli olan değerler, idealler ve tutumlar ile dünya ve dünyadaki yaşamımıza ilişkin düşünme biçimleri doğrultusunda yapılanmaktadır. Kültürel anahtar sözcüklerin en belirgin özelliklerinden biri yalnızca sözlüksel görünümlere sahip olması değil aynı zamanda ritüel, davranış, duygu gibi alanlara gönderimde bulunması ya da o alanların bir parçasını oluşturmasıdır. Örneğin Türkçede *düğün çorbası*, *pilav dök-* gibi dilsel yapıların hem yemek ulamında bir karşılığı varken aynı zamanda söz konusu yapılar evlenme ritüellerinin de bir bölümünü kodlamaktadır. İkinci bir eğilim ise kültürel anahtar

sözcüklerin yer ve zamana bağlı olarak uzanımsal değişimlere uğrayabilmesidir. Buna örnek olarak Ruhi (2006) Türkçede *bayram* sözcüğünün çağrışımlarının tatil kavramıyla eskiye göre daha fazla örtüşme sergilediğini belirtir. Diğer bir eğilim ise öntür olarak değerlendirilen ya da kültürel bir kurumun günlük yaşam pratiklerinde yaygın olarak kullanılan yapılarla başka bir dilde ya da dillerde karşılaşılmaması ya da sınırlı karşılaşılmaması üzerinedir. Örneğin Türk mutfağında önemli bir yere sahip olan ezogelin çorbasının başka bir dile tüm içlemsel nitelikleriyle çevrilememesi, mesela İngilizcede *red lentil and mint soup*¹ olarak adlandırılması kültürel öğelerin erek dile her zaman yansıtılamayacağını bir göstergesidir. Son örnekten de anlaşılacağı üzere kültürel anahtar sözcüklerle bağıntılı olan diğer bir kavram da çevrilemeyen sözcüklerdir. Catford (1965) çevrilemeyen sözcükleri çeviri durumunun işlevsel olarak ilgili özelliklerinin erek metnin bağlamsal anlamıyla inşa edilmesinin imkânsız olduğu durumlarda belirlenebildiğini ifade eder. Bu bağlamda kültürel anahtar sözcükler de çevrilemeyen sözcüklerin çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu tür yapılanmalar dilin yüzeysel katmanlarında izlenememekte ve kavramların kültürel bağlamda açılmasında anlambilimsel bir çözümlemeye gereksinim duyulmaktadır.

Bu çalışmada Türk kültüründe önemli bir geçiş töreni olan *düğün* kavramının anlamsal uzanımlarını ortaya koymak, buna paralel olarak söz konusu düğüm sözcüğün kavramsal ağlar şemalar, senaryolar ve sahnelerini derinlemesine betimlemek amaçlanmaktadır. Esgin (2016) gündelik yaşamın etkileşimlerle sürdürülüp yeniden üretildiği, rutin eylemlerin tekrarlandığı ve sosyal aktörlerin aktif bir biçimde katıldığı bir etkileşim alanı olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda düğün törenleri de etkileşimsel, tekrara dayalı ve çeşitli sosyal aktörlerle gerçeklik kazanan bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Ak (2020) düğün törenlerinin, zaman ve uzam açısından anlamlarla donanmış olduğunu, bu törenler aracılığıyla bireylerin birlikteliklerini meşrulaştırmasının yanı sıra yaptıkları birçok eylem ile toplumsal sahada görünürlük kazandığını belirtmektedir. Bu açıdan toplumsal belleğin bir parçası olan ritüellerin kurgulanması bağlamında pek çok uzanımı içerisinde barındıran ve buna paralel olarak önemli bir kültürel anahtar sözcük olduğu düşünülen *düğün* düğüm sözcüğünün anlambilimsel açıdan incelenmesinin kültürbilimsel düzlemde alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1. Yöntem

Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel çalışmalar neden/etki, fark, ilişki ölçmekten ziyade, varolan durumu bilimsel ve sistemli bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Tavşancıl ve Aslan’a (2001) göre içerik analizi sözel, yazılı vb. çeşitli metinlerin içerdiği mesaj, anlam veya dilbilgisel yapıları nesnel/sistemli olarak sınıflama ve sayısal değerlerle ifade etme sürecidir.

1.1. Veri Seti

Araştırmanın veri setini oluşturmada Türkçe Ulusal Derlemi 3.0 veritabanında yer alan bağımlı dizin görünümünden yararlanılmıştır. Söz konusu derlem, günümüz Türkçesinin dengeli, büyük ölçekli ve genel amaçlı bir derlemi olacak biçimde (50 milyon sözcük) tasarlanmıştır (Aksan vd., 2012). Araştırmanın veri seti TUD 3.0 aracılığıyla elde edilen *düğün* düğüm sözcüğünün bağımlı dizin görünümüleri arasından yansız olarak seçilen 2500 tümcesel birimden oluşmaktadır.

¹ Tarif adı <https://littleferraro-kitchen.com/turkish-lentil-soup/> adlı siteden alınmıştır. (ET: 05.10.2022)

1.2. Veri Toplama Süreci

Düğüm sözcüğe ilişkin bağımlı dizinlere Biçimbirim Arama (Başsözcük) opsiyonundan Sözcük Türü => Ad seçimi yapılarak erişilmiştir. Sorgusu yapılan düğüm sözcüğe ilişkin görünümler Dizilim Sonuçları/Tümce Görünümü opsiyonu ile elde edilmiş ve sorgu 3477 sonuç döndürmüştür. Bir sonraki aşamada veriler MS Excel formatında dışa aktarılmıştır. Üçüncü aşamada ise elde edilen veriler içerisinde 2500 tanık tümce rastlantısal örnekleme yöntemi kullanılarak tespit edilmiş ve veri seti hazırlanmıştır.

1.3. Veri Çözümleme Süreci

Veri çözümleme sürecinde Gökçe'den (2006) düzenlenerek alıntılanan akış planı kullanılmıştır:

1. *Amacın Belirlenmesi*: Araştırmada birliktelik kullanımları ve anlam tercihi kapsamında kültürel bir anahtar sözcük olan *düğün* sözcüğünün kavramlaştırılması/anlamsal uzanımlarının ortaya konması amaçlanmıştır.

2. *Varsayım Oluşturma*: Araştırma süreci düğüm sözcükle aynı dizgede kullanılan yapıların bir bölümünün anlamlı bir birliktelik kullanımı sergilediği ve farklı anlamsal ulamlar kapsamında sınıflandırılabilceği varsayımıyla şekillenmiştir.

3. *Kategori Sisteminin Oluşturulması/Verilerin Kodlanması*: Çalışmada birliktelik kullanımı ve anlam tercihi olmak üzere iki temel kategori vardır. Verilerin kodlanması da söz konusu görünümelerin betimlenmesi ve sıklık temelli sınıflandırılmasıyla gerçekleşmiştir. Birliktelik kullanımı dilsel birimlerin dildeki belirli dilbilgisel ve sözcüksel kurallara göre izin verilen dizimsel örüntülerini ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Birliktelik kullanım ilişkileri veya kısıtları olarak adlandırılan ve dildeki dizimsel birliktelik düzenini belirleyen ilgili kurallar, genellikle bağlama duyarlı ve stratejik kurallar biçiminde belirtilmektedir (Crystal, 2008: 140). Anlam tercihi görünümeleri ise düğüm sözcükle birliktelik kullanımı sergileyen diğer sözcüklerin paylaştıkları anlam alanı olarak alanyazında yer bulmuştur (Baker vd., 2006). Söz konusu araştırmalar dizgesel açıdan birliktelik sergileyen sözcük setlerinin kategorik bağlamda açılanmasına olanak sağlamaktadır (Sinclair, 1991; Bednarek, 2008).

4. *Varsayımların Sınanması*: Varsayımlar betimsel istatistik kapsamında sıklık analizleriyle sınanmıştır. Ayrıca, araştırmada kent/taşra gibi belirgin kavramsal şemaların sınıflandırılması sürecinde, objektifliği sağlamak amacıyla anlambilim alanında çalışan üç uzman kodlayıcının görüşlerinden yararlanılmış ve kodlama tutarlılıklarının belirlenmesinde Fleiss Kappa uyum katsayısı ölçümü yapılmıştır. Fleiss'in Kappa katsayısı üç ve daha fazla değerleyicinin kodlamalarındaki uyuşmanın ne kadar güvenilir olduğunu ölçen bir istatistik yöntemidir (Fleiss, 1971).

5. *Yorumlama*: Elde edilen bulgular işlevsel anlambilim, bilişsel anlambilim, halkbilim, sosyoloji disiplinleriyle ilişkili alanyazın doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2. Bulgular ve Yorum

2.1. Giriş Gözlemleri

Araştırmada düğüm sözcük olarak yer alan *düğün* sözcüğünün Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'teki (2011) görünüşleri aşağıdaki gibidir:

1. *isim* Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet: "Babam düğünün savaştan sonraya kalmasını uygun görmüş." - Aka Gündüz

2. *isim*, mecaz Bir olayı kutlamak için yapılan büyük eğlence veya tören.

Türkçe Sözlük'te düğüm sözcüğe ilişkin iki farklı tanım içeriğiyle karşılaşılmaktadır. İlk tanımda sözcüğün düz anlamsal bağlamdaki uzanımları karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu uzanımlar iki farklı düzlem üzerinden ilerlemektedir. Bunlardan ilki, iki insanın hayatını birleştirme kararını topluma duyurmayı ve bu süreci birlikte kutlamayı amaçlayan evlenme töreni iken ikincisi İslamiyet'te erkek çocuklarının erginlenme dönemi olarak kabul edilen sünnet törenidir. Bu noktada temelde *düğün* sözcüğünün iki farklı kavramlaştırmaya sahip olduğu söylenebilir. İkinci tanım içeriğinde ise ilk tanım kaynak alan olarak kullanılmakta ve hedef alan olarak değişmeceli anlamda, coşku, sevinç gibi bileşenlerle belirli bir etkinliğe gönderimde bulunmaktadır.

2.2. "Düğün" Düğüm Sözcüğünün Birliktelik Kullanımı Görünüşleri

Bir sözcüksel birimin anlamsal uzanımlarını betimleme ve kavramsal şemalarını ortaya koyma açısından bağlamsal görünüşlerin incelenmesi büyük bir öneme sahiptir. Söz konusu görünüşler ise temelde sözcükle birlikte belirli bir dizgede birliktelik kullanımı sergileyen diğer sözcüklerle bağıntılı olarak belirlenebilmektedir. Veri seti kapsamında gerçekleştirilen içerik çözümlemesinin ilk aşamasında, örneklemde yer alan 2500 bağımlı dizin görünümünden 934 tanesinin belirgin bir örüntüye sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de düğüm sözcüğün birliktelik kullanımı görünüşlerine ve bu görünüşlerin sıklıklarına yer verilmiştir.

Tablo 1. *düğün* Düğüm Sözcüğünün Birliktelik Kullanımı ve Sıklık Görünüşleri

Sıklık	Birliktelik Kullanımı
83	düğün salonu.
76	sünnet düğünü.
54	düğün gecesi.
44	düğün töreni.
43	düğün günü.
30	düğün evi.
29	düğün hazırlığı.
28	düğün hediyesi.
22	düğün yemeği.
21	düğün alayı, düğün fotoğrafı, köy düğünü.
18	düğün pastası, düğünden sonra.
16	düğün sahibi, düğünden önce.
15	düğün öncesi.
14	düğün sonrası.
11	düğün geleneği.
10	[+ETNİK KÖKEN] düğünü, düğün çorbası, düğün yeri, görkemli düğün.
8	düğün tarihi, güzel düğün.
7	düğün armağanı, düğün eğlencesi, düğün masrafı, düğün merasimi, kırk gün kırk gece düğün, kraliyet düğünü, mahalle düğünü, düğün sırası.
6	[+YER/COĞRAFYA] düğünü, düğün davetiyesi, düğün konvoyu, düğün şenliği, muhteşem düğün.

5	düğün sezonu, düğün telaşı.
4	düğün aşısı, düğün daveti, düğün müzisyeni, düğün sofrası, küçük düğün (nişan).
3	bahçe düğünü, çifte düğün, düğün alışverişi, dillere destan düğün, düğün arifesi, düğün esnası, düğün giysisi, düğün kameramanı, düğün kaseti, düğün mevsimi, düğün sonu, düğün zamanı, güççe düğünü, sade düğün.
2	burjuva düğünü, büyük düğün, düğün adeti, düğün akşamı, düğün aşaması, düğün bayrağı, düğün çelengi, düğün davetlisi, düğün ekmeği, düğün ertesi, düğün fotoğrafçısı, düğün halayı, düğün havası, düğün marşı, düğün meydanı, düğün müziği, düğün orkestrası, düğün sarayı, düğün şarkısı, düğün teli, düğün videosu, düğün zerdesi, geleneksel düğün, kilise düğünü, küçük düğün, pahalı düğün, rüya düğün, şana layık düğün, şaşıla düğün, şenlikli düğün, toy düğünü, yaz düğünü, yemekli düğün, yerli düğün.
1	[+DİNİ İNANÇ] düğün, aşiret düğünü, bir kuş sütü eksik düğün, çağdaş düğün, davullu zurnalı düğün, düğün adabı, düğün ahalisi, düğün alanı, düğün atmosferi, düğün ayı, düğün coşkusu, düğün çekimi, düğün çıkışı, düğün ezgisi, düğün halkı, düğün harcaması, düğün heyecanı, düğün ikramı, düğün işleri, düğün keçesi, düğün kıyafeti, düğün magandası, düğün mahalli, düğün mutfağı, düğün odası, düğün okuntusu, düğün organizasyonu, düğün organizatörü, düğün ortamı, düğün ortası, düğün parası, düğün pilavı, düğün psikolojisi, düğün sabahı, düğün solisti, düğün şarkıcısı, düğün telaşesi, düğün videocusu, düğün yoğunluğu, düğün zamanı, düğün ziyafeti, düğünün maliyeti, gösterişli düğün, güzide düğün, havalı düğün, içkili düğün, ihtişamlı düğün, inanılmaz düğün, kalabalık düğün, kederli düğün, kır düğünü, kış düğünü, koca düğün, kokteyl düğün, krallara layık düğün, lüks düğün, müstakbel düğün, neşeli düğün, olaylı düğün, otel düğünü, ramazan düğünü, romantik düğün, rüya süsleyen düğün, sıradan düğün, sokak düğünü, şanlı şöretli düğün, şatafatlı düğün, şık düğün, taşra düğünü, toplu düğün, törensel düğün , trajik düğün, zengin düğün.

Düğüm sözcüğe ilişkin örüntüler incelendiğinde sıklığı en yüksek yapıların *düğün salonu*, *sünnet düğünü*, *düğün gecesi*, *düğün töreni*, *düğün günü* ve *düğün evi* olduğu gözlemlenmektedir. Yer ve zaman kavramlarının hem dışsal-fiziksel hem de metaforik bağlamda kurgulanan gerçekliğin temelinde yer aldığı düşünüldüğünde *salon* ve *ev* gibi yer; *gece* ve *gün* gibi zaman uzanımlarının yaygınlığının son derece beklendiği söylenebilir. Yüksek sıklık gösteren yapılarda dikkate değer diğer bir eğilim de *evlilik töreni* ve *sünnet töreni* gibi düğün türü ayrımının belirginleşmeye başlamasıdır. Bu açıdan düğün kavramlaştırmasının yüksek sıklık açısından iki farklı senaryo ile karşımıza çıktığı söylenebilir. Orta-üst düzeyde sıklığa sahip yapılar incelendiğinde ise ilk olarak kent ve taşra uzamlarının düğün senaryolaştırmasında önemli bir değişken olduğu görülmektedir. Örneğin, uzmanlar² *düğün pastası* ögesini kentsel bağlamda değerlendirirken *düğün alayı*, *köy düğünü* gibi örüntüler taşra bağlamında değerlendirilmiştir. Örüntülerden elde edilen diğer bir bulgu ise düğün kavramının anlamsal ağlarında yemek ulamının da belirginleşmesidir. *Düğün yemeği*, *düğün pastası* gibi birliktelik kullanımları bu eğilime örnek olarak gösterilebilir. Tablo 1 incelendiğinde ayrıca *düğün alayı*, *düğün teli*, *düğün zerdesi*, *toy düğünü* gibi baskın kültürel anahtar sözcüklerin de orta-alt düzeyde kavram ağına girdiği gözlemlenen diğer bir önemli bulgudur. Son olarak, Tablo 1 bütüncül olarak değerlendirildiğinde düğün kavramlaştırmasının temel uzanımlarının genişlediği ve evlilik töreni, sünnet töreninin yanı sıra *güççe düğünü* ve nişan anlamına gelen *küçük düğün* gibi farklı senaryolarla da karşılaştığını söylemek mümkündür. Çalışmanın bir sonraki bölümünde örüntüsel yapıların kodlanmasıyla elde edilen temel ulamlar ve bu ulamların kavramsal ağları kapsamlı olarak incelenmektedir.

² Çalışma boyunca sunulan, örüntülerin kent, taşra ya da her iki kategoriye dahil edilmesine ilişkin bulgular uzmanlar tarafından yapılan kodlama sonucu elde edilmiştir. Kodlama sonucu yapılan Fleiss Kappa uyum ölçümleri sonucunda .83 oranında (üst düzey uyum) tutarlılık tespit edilmiştir. Ek 1’de Fleiss Kappa uyum ölçütleri yer almaktadır.

2.3. “Düğün” Düğüm Sözcüğünün Anlam Tercihi Görünümleri

Anlam tercihi görünümüleri belirli bir düğüm sözcükle birliktelik kullanımı sergileyen diğer sözcüklerin çeşitli anlam alanları ve ulamlar çerçevesinde sınıflandırılması esasına dayanmaktadır. Bu kapsamda söz konusu görünümünün belirginleştirilmesi, düğüm sözcüğün kavramsal şemalarını belirginleştirmek ve detaylandırmak açısından büyük önem taşımaktadır. Veri setinden hareketle, *düğün* düğüm sözcüğünün kavramlaştırılmasında ZAMAN, TÜR, YER, EYLEM/ETKİNLİK, NESNE, NİTELİK, YEME-İÇME, KİŞİ, SOYUT YAPILANMA, MÜZİK ve MALİYET olmak üzere toplam 11 ana ulam tespit edilmiştir. Çalışmanın devamında düğüm sözcüğe ilişkin *yüksek sıklıktaki ulamlar*, *orta-üst sıklıktaki ulamlar* ve *orta-alt sıklıktaki ulamlar* kapsamında elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmektedir.

Tablo 2. *düğün* Düğüm Sözcüğünün Ulamsal Görünümleri (Yüksek Sıklıktaki Ulamlar)

Ulamlar	Ulam İçi Ögeler	Sıklık
ZAMAN	düğün gecesi (54), düğün günü (43), düğünden sonra (18), düğünden önce (16), düğün öncesi (15), düğün sonrası (14), düğün tarihi (8), düğün sırası (7), düğün sezonu (5), düğün arifesi (3), düğün esnası (3), düğün mevsimi (3), düğün sonu (3), düğün zamanı (3), düğün akşamı (2), düğün aşaması (2), düğün ertesi (2), düğün ayı, düğün çıkışı, düğün ortası, düğün sabahı, düğün zamanı.	205
TÜR	sünnet düğünü (76), köy düğünü (21), [+ETNİK KÖKEN] düğünü (10), kraliyet düğünü (7), mahalle düğünü (7), [+YER/COĞRAFYA] düğünü (6), küçük düğün (nişan) (4), bahçe düğünü (3), çifte düğün (3), güççe düğünü (3), burjuva düğünü (2), kilise düğünü (2), toy düğünü (2), yaz düğünü (2), yemekli düğün (2), yerli düğün (2), [+DİNİ İNANÇ] düğün, aşiret düğünü, kır düğünü, kış düğünü, kokteyl düğün, otel düğünü, ramazan düğünü, sokak düğünü, taşra düğünü, toplu düğün.	162
YER	düğün salonu (83), düğün evi (30), düğün yeri (10), düğün meydanı (2), düğün sarayı (2), düğün alanı, düğün mahalli, düğün mutfak, düğün odası.	131
EYLEM/ETKİNLİK	düğün töreni (44), düğün hazırlığı (29), düğün eğlencesi (7), düğün merasimi (7), düğün şenliği (6), düğün daveti (4), düğün alışverişi (3), düğün çekimi, düğün işleri, düğün organizasyonu.	103

Tablo 2 incelendiğinde düğün kavramlaştırmasında ZAMAN, TÜR, YER ve EYLEM/ETKİNLİK ulamlarının önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Söz konusu ulamlardan ZAMAN ve YER, Langacker (1987) tarafından kavramlaştırma sürecindeki düzlemleri belirlemek amacıyla ortaya konan sınıflandırmada da karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda dış dünyayı anlamlandırmaya yardımcı olan uzamsal kodlamaların aynı zamanda kaynak alan oluşturarak toplumsal düzlemdeki işleyişleri belirli/somut bir zemine oturtmak ve bunların sınırlarını çizmek gibi bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Ögeler incelendiğinde zamansal uzanım açısından etkinlik öncesi, etkinlik sırası ve etkinlik sonrası uzanımların yoğun olarak işlendiği görülmektedir. Ayrıca *gece*, *sabah*, *gün*, *ay*, *mevsim* gibi zamansal kodlama birimlerinin de düğün kurgusunda yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir. ZAMAN ulamına ilişkin ögelerin sıklığı, kavramlaştırma açısından önemli bir parametre olan *soyutlama* ile açıklanabilir. Lee (2005) ve Lemmens (2015) dikkat ve ayrıntılandırmanın anlam üretiminde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir. Soyutlama parametresindeki genişleme, o kavrama yüklenen değerle bağıntılıdır. Buna paralel olarak Evans (2007) önemli görünen oluşumların dilsel bağlamda üretilen senaryoda daha detaylı ele alındığını ifade etmektedir. Bu kapsamda düğün

kavramlaştırmasında zamansal kodlamaların ayrıntılı bir biçimde yer alması Türk kültüründe düğün ritüeline/etkinliğine verilen dikkatle ilişkilendirilebilir. Aynı biçimde, düğün türlerinin son derece çeşitli ve detaylı olarak karşımıza çıkması da düğün pratiğine atfedilen önemle bağlamında değerlendirilmelidir. Düğün kavramına ilişkin türsel ayırım aynı zamanda farklı kültürel katmanları da düğün senaryosuna dahil etmektedir. Söz konusu katmanlar büyük ölçüde kent/taşra uzanımları kapsamında karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan *burjuva düğünü*, *kır düğünü*, *otel düğünü* gibi örüntüler kent; *köy düğünü*, *mahalle düğünü*, *toy düğünü*, *aşiret düğünü* gibi bileşimler ise taşra uzanımıyla kurgulanmaktadır. Ayrıca etnik köken (*Türkmen düğünü*), coğrafya (*İran düğünü*) gibi unsurların da düğün türünün ve buna bağlı olarak sosyolojik/kültürel katmanların belirginleştirilmesi açısından önemli bir parametre olduğunu söylemek mümkündür.

Ak (2020) düğünleri geleneksel kültürel uygulamaların dönüştüğü bir alan olarak değerlendirmekte, değişen toplum ve yaşam şartları ile bazı kültürel unsurların, düğün içerisinde bazı uygulamaların farklılaşabildiğinin altını çizmektedir. Sonuç olarak standart bir düğün formundan ziyade karmaşık, çok formlu, farklı tarzda ritüellerin bir araya geldiği çok değişkenli bir yapının oluşumundan söz etmek mümkündür. Bu kapsamda, günümüz Türk kültüründe düğün kavramlaştırmasının birden çok düzlemde ve farklı senaryolar eşliğinde kurgulandığı sonucuna ulaşılabilir. Buna paralel olarak da otel düğününe ilişkin kavramsal ağlar ile mahalle düğününe ilişkin kavramsal ağların büyük oranda paralellik sergilememesi beklendik bir durum olacaktır.

Tabloda sıklık açısından üçüncü sırada karşılaşılan YER ulamı kapsamında *düğün salonu* gibi etkinliğin gerçekleşeceği genel bir konum ya da *düğün mutfağı* gibi etkinlik öncesi-sırası süreçlerinde kullanılacak sınırlı bir konuma ilişkin kodlamalar yer almaktadır. Söz konusu kodlamaların tıpkı TÜR ulamında olduğu gibi kent/taşra olmak üzere iki farklı düzlemde şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda *düğün salonu*, *düğün sarayı* gibi yapılanmalar kent düzlemi ile bilişsel bir ağ oluştururken *düğün evi*, *düğün meydanı* gibi yapılanmalar taşra bilişsel alanı çerçevesinde kurgulanmaktadır. Elde edilen bu bulgular, düğün kavramlaştırmasında sosyolojik ve buna bağlı olarak kültürel değişkenlerin önemli bir yer tuttuğunu ve bu değişkenler aracılığıyla farklı kavramsal senaryoların üretildiğini göstermektedir. Lefebvre (2016) bu bulguyu destekler şekilde, toplumsal mekanların toplumların eğilimleriyle birlikte değiştiği ve mekanın bu bağlamda bilişsel şemalarla kültürel şemaları birbirine bağladığını ifade etmektedir.

Düğün kavramlaştırmasının bir bölümünde de ritüelin çeşitli aşamalarında gerçekleşen eylemler ya da etkinlikler yer almaktadır. Temel olarak, geleneksel Türk düğün adetlerinde de düğün hazırlığının büyük bir öneme sahip olduğu ve yöreden yöreye değişse de belirli adım yapılarının gözlemlenebildiği düşünüldüğünde eylemsel ve etkinliğe dayalı bilişsel ağlarla karşılaşılabileceği beklendik bir durumdur. Ulam içi ögelerin bir bölümü hem kent hem taşra şemalarına dahil edilebilmekteyken diğer bir kısmı belirgin bir kültürel katman çerçevesinde şekillenmektedir. Bu kapsamda *düğün alışverişi*, *düğün daveti* gibi etkinlikler her iki kültürel bağlamda da kodlanabilirken *düğün organizasyonu* gibi ulam içi ögeler yalnızca kent kavramsal ağı kapsamında değerlendirilebilmektedir. Şişman (2017) düğün organizasyonunun dekor, giyecekler, gelinin saç düzeni, dans, müzik, ikram gibi birçok adımı barındırdığını belirtmektedir. Bu bağlamda geleneksel bir düğünde yer alabilecek farklı sosyal aktörlerin, modern düğünde ortak bir anlamsal alanda toplandığını göstermektedir. Bu açıdan kent/taşra ayırımına koşut olarak geleneksel/modern uzanımlarının da düğün kavramlaştırması altında şekillenen bilişsel alanların belirlenmesinde önemli bir parametre olduğu söylenebilir.

Tablo 3. *düğün* Düğüm Sözcüğünün Ulamsal Görünümleri (Orta-Üst Sıklıktaki Ulamlar)

Ulamlar	Ulam İçi Ögeler	Sıklık
NESNE	düğün hediyesi (28), düğün fotoğrafı (21), düğün armağanı (7), düğün davetiyesi (6), düğün giysisi (3), düğün kaseti (3), düğün bayrağı (2), düğün çelengi (2), düğün teli (2), düğün videosu (2), düğün kepçesi, düğün kıyafeti, düğün okuntusu.	79
NİTELİK	görmekli düğün (10), güzel düğün (8), kırk gün kırk gece düğün (7), muhteşem düğün (6), dillere destan düğün (3), sade düğün (3), büyük düğün (2), geleneksel düğün (2), küçük düğün (2), pahalı düğün (2), rüya düğün (2), şana layık düğün (2), şaşaalı düğün (2), şenlikli düğün (2), bir kuş sütü eksik düğün, çağdaş düğün, davullu zurnalı düğün, gösterişli düğün, güzide düğün, havalı düğün, içkili düğün, ihtişamlı düğün, inanılmaz düğün, kalabalık düğün, kederli düğün, koca düğün, krallara layık düğün, lüks düğün, müstakbel düğün, neşeli düğün, olaylı düğün, romantik düğün, rüya süsleyen düğün, sıradan düğün, şanlı şöhretli düğün, şatafatlı düğün, şık düğün, törensel düğün , trajik düğün, zengin düğün.	79
YEME-İÇME	düğün yemeği (22), düğün pastası (18), düğün çorbası (10), düğün aşısı (4), düğün sofrası (4), düğün ekmeği (2), düğün zerdesi (2), düğün pilavı, düğün ikramı, düğün ziyafeti.	65
KİŞİ	düğün alayı (21), düğün sahibi (16), düğün konvoyu (6), düğün müzisyeni (4), düğün kameramanı (3), düğün davetlisi (2), düğün fotoğrafçısı (2), düğün orkestrası (2), düğün halkı, düğün magandası, düğün organizatörü, düğün solisti, düğün şarkıcısı, düğün videocusu, düğün ahalisi.	63

Tablo 3 kapsamında NESNE ulamı incelendiğinde ulam içi ögelerin önemli bir bölümünün düğüne ilişkin ritüelleri gerçekleştirmeye yardımcı olma işlevini taşıdığı gözlemlenmektedir. Bu yapıların bir bölümü düğün kültürel anahtar sözcüğüyle aynı anlamsal ağ üzerinde kurgulanmış diğer anahtar sözcükler olarak değerlendirilebilir. *Düğün bayrağı, düğün teli, düğün kepçesi, düğün okuntusu* gibi örüntüler alt kültürel anahtar sözcüklere nitelikli örnekler teşkil etmektedir. Özellikle taşra sahnesi ile kurgulanan bu örnekler, geleneksel düğün kültürünün izlerini taşımaktadır. Söz konusu ulamda ayrıca ritüeli kayıt altına alma eğilimini kodlayan *düğün fotoğrafı, düğün kaseti, düğün videosu* gibi ögelerle de yaygın olarak karşılaşılmaktadır. Bu da düğün etkinliğine atfedilen önemi ortaya konan diğer bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca belirgin bir sosyal aktör olan misafirlerin gelin ve damada sundukları *düğün hediyesi, düğün armağanı, düğün çelengi* gibi nesnelerin dilsel düzlemde gözlenebilir olması, düğünde hediyeleşme kavramını ön plana çıkarmaktadır.

NİTELİK ulamı incelendiğinde *görmekli düğün, güzel düğün, kırk gün kırk gece düğün, muhteşem düğün* gibi ulam içi ögelerin son derece geniş bir yelpazede yer aldığı görülmektedir. Bir önceki bölümde sözü edildiği üzere belirli bir kavram çerçevesinde yapılan ayrıştırılmanın, o kavrama verilen önemle bağıntılı olması, ulam içi ögelerin farklılaşmasını açıklar niteliktedir. *Lüks düğün/davullu zurnalı düğün* gibi bazı ögeler kent/taşra ya da modern/geleneksel kapsamında farklı anlamsal ağlar kursa da ögelerin büyük bir bölümü her iki kültürel katman için de geçerli olabilecek uzanımlara sahiptir. YEME-İÇME ulamına ilişkin ögelerin ise büyük oranda geleneksel kavram ağlarına özgü olduğu gözlemlenmektedir. *Düğün çorbası, düğün aşısı, düğün ekmeği, düğün zerdesi, düğün pilavı* gibi taşra katmanındaki ritüelleri aktaran bu ağlar düğün kavramlaştırması çerçevesindeki yerel kültüre özgü şemaların dikkate değer bir bölümünü oluşturmaktadır. Orta-üst sıklıkta gözlenen diğer bir ana ulam ise KİŞİ'dir. Söz konusu ulam içi ögeler, kavram ağlarının oluşturulmasına yardımcı olan çeşitli sosyal aktörlerin tespit edilmesini sağlamaktadır. Ögelerin

bir bölümü *düğün alayı*, *düğün konvoyu*, *düğün orkestrası*, *düğün halkı* gibi insan topluluğu alt ulamıyla şekillenirken diğer bir bölümü *düğün müzisyeni*, *düğün davetlisi* gibi bireysel kodlarla dilsel düzleme çıkmaktadır. Ayrıca, ulam içerisinde *düğün alayı*, *düğün konvoyu* öğelerinin kültürel anahtar sözcüklere önemli örnekler teşkil ettiği de belirtilmesi gereken diğer bir husustur.

Tablo 4. *düğün* Düğüm Sözcüğünün Ulamsal Görünümleri (Orta-Alt Sıklıktaki Ulamlar)

Ulamlar	Ulam İçi Öğeler	Sıklık
SOYUT YAPILANMA	düğün geleneği (11), düğün telaşı (5), düğün adeti (2), düğün adabı, düğün atmosferi, düğün coşkusu, düğün heyecanı, düğün ortamı, düğün psikolojisi, düğün telaşesi, düğün yoğunluğu.	26
MÜZİK	düğün halayı (2), düğün havası (2), düğün marşı (2), düğün müziği (2), düğün şarkısı (2), düğün ezgisi.	11
MALİYET	düğün masrafı (7), düğün harcaması, düğünün maliyeti, düğün parası.	10

Orta-alt sıklıktaki bulgular incelendiğinde ilk olarak SOYUT YAPILANMA ulamı ile karşılaşılmaktadır. Ulam kapsamında özellikle duyuşsal alana ilişkin şemaların önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. *Düğün telaşı*, *düğün coşkusu*, *düğün heyecanı*, *düğün psikolojisi*, *düğün telaşesi* öğeleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Duygu durumlarının bu denli ayrıştırılarak bir alt ulam oluşturma eğilimini düğün ritüeline atfedilen değer ile açıklamak mümkündür. Tabloda yer alan diğer bir anlamsal ulam da MÜZİK'tir. Esgin (2016) müziğin yalnızca duygu ve düşünceleri seslerle anlatma olanağı veren bir dil olmadığını, aynı zamanda aynı zamanda toplumsallığı temsil eden tarihsel, ideolojik ve kültürel bir olgu olduğunu belirtir. Bu kapsamda düğün kavramlaştırmasında özellikle kültürel anahtar sözcük olma açısından *düğün halayı*, *düğün havası* öğeleri önemli bir yer tutmaktadır. Karşılaşılan son kavram alanı olan MALİYET ulamı incelendiğinde *düğün masrafı*, *düğün harcaması*, *düğünün maliyeti* gibi öğelerle karşılaşılmaktadır. Söz konusu yapılanma düğünün aynı zamanda ticari boyutunun da özgün bir şema oluşturma eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Anlamın çizgisel değil sarmal bir yapılanmaya sahip olduğu düşünüldüğünde belirli bir kültürel anahtar sözcüğün sözlük tanımının, uzanımsal açıdan sınırlı bilgiler verebileceği söylenebilir. Bu açıdan, bir sözcüğün kültür-dilbilimsel olarak açıklanmasının en sistematik ve bilimsel yolu kavramsal ağların ortaya konmasıdır. Çalışmada Türk kültüründe önemli bir geçiş töreni olan düğün kavramına ilişkin kültürel bilişin nasıl yapılandırıldığının ortaya konması amaçlanmış ve bu bağlamda birliktelik kullanımı ve anlam tercihi görünümüleri doğal dilsel veriler aracılığıyla betimlenmiştir. Çalışmada düğün kavramlaştırmasının tek bir sahne aracılığıyla kurgulanmadığı, evlilik töreninin yanı sıra erginleme törenleri olarak *sünnet düğünü* ve *güççe düğününün* de yeni birer kavramsal ağ sistemi yarattığı, ayrıca nişan anlamına gelen *küçük düğün* kavramsal alanının kültürel bağlamda önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Düğüne ilişkin kavramlaştırmalar anlam tercihi görünümüleri açısından ZAMAN, TÜR, YER, EYLEM/ETKİNLİK, NESNE gibi toplam 11 ulam üzerinden betimlenebilmektedir. Öte yandan, düğün kavramlaştırmasında dikkate değer diğer bir bulgu da düğün senaryosunun kent/taşra ve modern/geleneksel ayrımı üzerinden ilerlemesidir. Bu açıdan senaryoların kurgulanmasında sosyokültürel katmanlar/*habitusların* (bkz. Bourdieu ve Loic, 2014) önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Ulam içi öğeler incelendiğinde, düğün sözcüğüyle ortak ağlar paylaşan farklı kültürel anahtar sözcüklere de rastlanması da gözlemlenen diğer bir durumdur.

TUD 3.0 temelli veri seti aracılığıyla erişilen bağımlı dizin görünümünün birliktelik kullanımı ve anlam tercihi açısından çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ışığında, Türk kültüründe düğün kavramlaştırması çerçevesinde öne çıkan birtakım baskın modeller olduğu tespit edilmiştir. Lakoff (1987) tarafından geliştirilen İdealleştirilmiş Bilişsel Modeller yaklaşımı çerçevesinde herhangi bir kavrama ilişkin farklı modellerin bütünsel bir küme oluşturduğu kabul edilmektedir. Araştırma kapsamında belirlenen modellerin düğün kavramını bütünleyen, aynı zamanda içkin parçaları aracılığıyla farklı senaryoların üretilmesine olanak sağlayan kavramsal alanlara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Grafik 1’de düğün kavramlaştırmasına ilişkin belirlenen 13 modele yer verilmiştir.

Temel Düğün Türleri: evlilik töreni, sünnet düğünü, güççe düğünü, küçük düğün (nişan).	Nitelik: görkemli düğün, sade düğün, davullu zurnalı düğün, şatafatlı düğün...	Kayıt: düğün fotoğrafı, düğün kaseti, düğün kameramanı, düğün fotoğrafçısı...
Evlenme Töreni Türleri: köy düğünü, toplu düğün, aşiret düğünü, toy düğünü...	Eylem: düğün hazırlığı, düğün daveti, düğün çekimi, düğün organizasyonu...	Ritüele Yardımcı Nesne: düğün bayrağı, düğün çelengi, düğün teli, düğün okuntusu...
Katılımcı: düğün sahibi, düğün alayı, düğün konvoyu, düğün organizatörü...	Duygu: düğün telaşı, düğün coşkusu, düğün heyecanı, düğün psikolojisi...	Ekonomi: düğün masrafı, düğün harcaması, düğünün maliyeti, düğün parası.
Mekan: düğün salonu, düğün evi, düğün sarayı, düğün odası...	Müzik: düğün halayı, düğün havası, düğün şarkısı, düğün ezgisi...	
Zaman: düğün gecesi, düğün tarihi, düğün arifesi, düğün mevsimi...	Yeme-içme: düğün pastası, düğün çorbası, düğün aşı, düğün ziyafeti...	

Grafik 1. *düğün* Kavramlaştırmasına İlişkin Modeller

Grafik 1 incelendiğinde tespit edilen modeller kapsamında, kavramlaştırma sürecinde *evlenme töreni olarak düğün* kurgusunun diğerlerine göre daha çok işlendiğini, evlenme ritüeli kapsamında türsel ayrımlara gidildiğini, düğünde çeşitli sosyal aktörlerin farklı işlevlerle yer alabildiği, mekan ve zaman öğelerinin kavramlaştırmada önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Kavram ağlarının yapılandırılmasında düğün töreninin farklı niteliksel özellikleri ve düğün öncesi-sırası-sonrası gerçekleştirilen ritüeller, düğüne ilişkin duyuşsal özelliklerin de ön plana çıkan diğer modeller olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca müzik, yeme-içme, kayıt altına alma, ritüele yardımcı nesneler kullanma da düğün kavramının bileşenlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Son olarak kültürel olmakla birlikte ticari bir etkinlik olan düğünlerin ekonomik boyutlarının da belirgin temalardan biri olduğu söylenebilir.

Extended Abstract

Language and culture affect each other on an interactive basis, and their changes and transformations proceed in a parallel line in social life. While culture has features such as influencing and structuring language, language can be considered a plane where culture grows and develops. This interdependence makes natural languages a product of cultures as well as nations. In this study, co-occurrence and semantic preference aspects of the *düğün* cultural keyword, which is unique to the semantic field of Turkish and does not allow to be translated into a different language with its cultural extensions, have been researched. In this context, the concept of *düğün*, which is an important rite of passage in the social context, was examined through natural linguistic data and how it was structured in the memory of the Turkish society was revealed. Discourses produced through cultural rituals are formed by the combination of meaning schemes related to certain experiences and after a while they become normative. In the evaluation of these stereotypes, cultural keywords are considered as important linguistic data. Cultural keywords are considered as structures that have more tendency and power to encode language-specific cultural

elements. These types of words are considered to have a specific label in one language, but cannot be fully integrated in other languages, and are shaped in line with different traditions and institutional contexts. One of the most distinctive features of cultural keywords is that they not only have lexical appearances, but also refer to areas such as ritual, behavior, emotion, or form. In this study, it is aimed to reveal the semantic extensions of the concept of *düğün*, and to describe the conceptual networks, schemes, scenarios, and scenes of the node word.

A descriptive survey model was used in the research. Descriptive studies aim to present the existing situation in a scientific and systematic way, rather than measuring cause/effect, difference, and relationship. The obtained data were analyzed by content analysis. Concordance views in the Turkish National Corpus 3.0 database were used to create the data set of the study. The data set of the research consists of 2500 sentence randomly selected among the concordance views of the *düğün* node word obtained through TUD 3.0. In the next process, the data were exported in MS Excel format. In the third process, 2500 sentences from the obtained data were determined by using the random sampling method and the data set was prepared.

In the study, it is observed that the conceptualization of the *düğün* is not constructed through a single scene, and that in addition to the marriage ceremony, the *sünnet düğünü* and the *güççe düğünü* as initiation ceremonies create a new conceptual network system. It has been determined that the conceptual field of *küçük düğün*, which means engagement, has an important place in the cultural context. Conceptualizations related to the *düğün* can be described in terms of semantic preference views through a total of 11 categories such as TIME, TYPE, PLACE, ACTION/ACTIVITY, OBJECT. On the other hand, another important finding in the *düğün* conceptualization is that the wedding scenario progresses through the distinction between urban/country and modern/traditional. In this respect, it can be said that sociocultural layers/habitus are important variables in the construction of scenarios. Another observation is that when the elements within the category are examined, different cultural keywords that share common networks with the word *düğün* are also observed. Within the scope of the findings obtained as a result of analyzing the concordance views accessed through the TUD 3.0 based data set in terms of co-occurrence and semantic preference, it has been determined that there are some dominant models that stand out within the framework of *düğün* conceptualization in Turkish culture. It is observed that these models have conceptual areas that integrate the concept of *düğün* and allow the production of different scenarios through their immanent parts. According to the results of the research, the concept of *düğün* as a marriage ceremony is more common than others, there are generic distinctions within the scope of the marriage ritual, various social actors take part in the wedding with different functions, and the elements of space and time have an important place in conceptualization. In addition, music, eating and drinking, recording, and using ritual objects constitute an important part of the components of the *düğün* concept.

Kaynakça

Ak, E. (2020). *Tarihsel Süreç İçerisinde Düğün ve Bir Eylem Sahası Olarak Düğün Törenleri*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksan, Y. vd. (2012). *Construction of the Turkish National Corpus (TNC)*. Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012) içinde, Editör: Nicoletta Calzolari vd. 3223-3227.

Baker, P., Andrew H. & McEnery, T. (2006). *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburgh University Press.

Bednarek, M. (2008). Semantic Preference and Semantic Prosody re-examined. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 4, 119-139.

Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Çev. Nazlı Ökten. İletişim Yayınları.

Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). *Söylemden İdeolojiye: Eleştirel Söylem Çözümlemesi*. Dilbilim Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar içinde, Edt. Ahmet Kocaman, Dil Derneği Yayınları.

Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation; an Essay in Applied Linguistics*. Oxford UP.

Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Pub.

Duman, M. A. (2020). *Dilbiliminin Büyükbabası Humboldt*. *Ekev Akademi Dergisi*, 24, 409-434.

Egin, A. (2016). *Sosyolojik Soruşturmlar Gündelik Olanın Analizinden Kesitler*. Siyasal Kitabevi.

Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh University Press.

Fleiss, J. L. (1971). Measuring Nominal Scale Agreement Among Many Raters. *Psychological Bulletin*, 76, 378-382.

Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Siyasal Kitabevi.

Kovecses, Z. (2010). Metaphor and Culture. *Acta Universitatis Sapientiae Philologica*, 2 (2), 197-220.

Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. University of Chicago Press.

Langacker, R. W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford University Press.

Lee, D. (2005). *Cognitive Linguistics*. Oxford University Press.

Lefebvre, H. (2016). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Çev. Işın Gürbüz. Metis Yayınları.

Lemmens, M. (2015). Cognitive Semantics. *Routledge Handbook of Semantics*, Editör: Nick Riemer. Routledge.

Ruhi, Ş. (2006). Kültür Araştırmalarında Dilbilimin Yeri: Kültürel Anahtar Sözcük Bakış Açısı. *Dilbilim Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar*, Ed. Ahmet Kocaman. Dil Derneği Yayınları.

Sharifian, F. (2011). Conceptualizations of Cheshm ‘Eye’ in Persian. *Embodiment via Body Parts: Studies from Various Languages and Cultures*. Ed. Zouheir A. Maalej & Ning Yu. John Benjamins Publishing Company.

Sharifian, F. (2009). On Collective Cognition and Language. *Language and Social Cognition*. Ed. Hanna Pishwa. Mouton de Gruyter.

Şişman, B. (2017). *Çağdaş Kentin Düğün Algısı ve Düğün Organizasyon Şirketleri*. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 319-328.

Tavşancıl, E. & Aslan, A. E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınevi.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Whorf, B. L. (1963). *Sprache-Denken-Wirklichkeit*. Çev. Peter Krausser. Rowohlt Verlag.

Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures Through Their Key Words*. Oxford University Press.

<https://littleferrarokitchen.com/turkish-lentil-soup/> (Erişim Tarihi: 05.12.2022)

Ethical Statement/Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

EK 1. Uzman Görüş Formları Fleiss Kappa Sonuçları

Değerleyici Sayısı	Fleiss Kappa Uyum Katsayısı	Değerlendirme
3	.83	mükemmel uyum

Fleiss Kappa Uyum Katsayısı	İstatistiksel Yorum
<0	uyum yok
0.0 — 0.20	önemsiz uyum
0.21 — 0.40	orta derecede uyum
0.41 — 0.60	yeterli uyum
0.61 — 0.80	önemli derecede uyum
0.81 — 1.00	mükemmel uyum